משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף בכיר – שירות פסיכולוגי ייעוצי

עקרונות בניהול התערבות חינוכית לקראת יום הזיכרון הלאומי לאירועי שבעה באוקטובר 2023 ופרוץ "מלחמת התקומה"

לצוותי החינוך בבתי הספר היסודיים

צוותי חינוך יקרים,

מערכת החינוך נערכת לקראת ציון יום השנה השלישי לאירועי השבעה באוקטובר 2023. מתוך שאיפה לעמוד לצד הקהילה החינוכית ולהוביל שיח שמכיר בכאבי הזיכרון האישיים, המשפחתיים והקהילתיים, ומאפשר לקהילה לבטא אותם בתנאים של רגישות וכבוד ובדגש על תקווה וחוסן. כל אחד מהתלמידים ומכם הצוות היה חלק מאירועי השבעה באוקטובר והמלחמה מקרוב ומרחוק (כנוכחים/ כעדים/ כמושפעים). יום זיכרון, במרחק שלוש שנים בלבד מתחילת האירועים שעדיין לא תמו, הופך את הזיכרון לאישי לאישי ונוכח. יתכן שהימים שלקראת יום הזיכרון, כמו גם הימים שלאחריו, יהיו מלווים ברגישות מוגברת ויעוררו מגוון רגשות ותגובות בקרב התלמידים, אשר עשויים להיחשף לשיח בבית ובסביבה, לאירועי זיכרון ולתכנים שונים, ולהביא עמם לכיתה שאלות, אמירות, חששות או חוויות. חשוב להיות קשובות גם בתקופה זו למה שעולה באופן טבעי, לאפשר מקום לשיתוף, לשאלות ולתגובות, ולהמשיך לשמור ככל האפשר על השגרה המוכרת ועל תחושת הביטחון.

בשלוש השנים האחרונות אתם עומדים במסירות וברגישות לצד תלמידים, עמיתים ומשפחות ותומכים בהם בהתמודדויות קשות וכואבות. **בתכנון יום השנה חשוב שתהיו קשובים גם לליבכם** ותתנו מקום להתנסויות שחוויתם אתם או שחוו הקרובים אליכם ולתקווה בה אתם מחזיקים. **מצאו מה מחזק אתכם ואל תישארו לבד.**

שנת הלימודים אמנם התחילה כסדרה אך הדי המלחמה עדיין מורגשים, האובדן כה טרי, פצועים רבים בגוף ובנפש עדיין נמצאים בתהליכי שיקום והחלמה ואנשי ביטחון רבים מגויסים ונמצאים הרחק מביתם. לפיכך, השיח שנקיים ביום השנה הוא לפני הכל שיח על לכידות ותקווה.

השיח, השיתוף והתמיכה משמשים כגורמי הגנה אשר בכוחם למתן את ההשפעה של גורמי הסיכון, לחזק את החוסן האישי והקהילתי ולעזור לקהילה לשמור על תחושת רציפות בין העבר ההווה והעתיד.

בכיתות היסוד חשוב להפעיל שיקול דעת ולהתאים את השיח לתלמידים באופן מחושב ועדין, תוך שימת דגש על תקווה ועשייה. מומלץ להימנע מהזמנת מרצים חיצוניים וחשוב להתבסס יותר על שיח כיתתי, בתנאים של קירבה וקשר. במידה שעולה צורך חשוב להיעזר בצוות הטיפולי – יועצת/ פסיכולוגית על מנת לחשוב יחד איך נכון יהיה להנחות את השיח בכיתה.

בהתייחס לתלמידים עם מוגבלות, ובייחוד תלמידים המגלים קשיים רגשיים ונפשיים ותלמידים המתקשים בוויסות רגשי, בעיבוד ובהבעת רגשות, יש להפעיל שיקול דעת ולהתאים את הפעילות, להיערך מראש למגוון דרכים המאפשרות עיבוד והבעה ולתגובות שעשויות להיראות לא מותאמות. ניתן להיעזר במטפלת או במומחית תחום מהמתי"א.

אילו פעולות מומלץ לנקוט טרם השיח?

בתכנון השיח לציון אירועי השבעה באוקטובר חשוב שתפעלו מתוך קשב למערך הכוחות והתמודדויות שלכם, ובסגנון השיח שנכון לכם. כמו תמיד, חשוב להיות ערניים למיפוי מעגלי הפגיעה בכיתה ולשונות שנגזרת מתוך כך. כדאי להכיר את ההשלכות השונות של המלחמה על כל משפחה ואת האופן בו המשפחות השונות מתמודדות, ולתכנן את ההתערבויות על פי מאפייני הכיתה ומעגלי הפגיעה בה: **משפחות שכולות, משפחות הפצועים בגוף ובנפש, משפחות השבים ומשפחות החטופים החללים, משפחות שעדיין מפונות מביתן, משפחות המילואים, הקבע וכוחות הביטחון, ומשפחות במשבר.**

היוועצות

חשוב להיוועץ ביועצת ובפסיכולוגית הן לגבי תלמידים במעגלי הפגיעה השונים והן לגבי הכיתה והאקלים הכיתתי.

יידוע ושיתוף

חשוב ליידע את כלל ההורים בדבר השיח המתוכנן. בנוסף, חשוב לשתף באופן אישי את הורי התלמידים שמצויים במעגלי פגיעה קרובים בדבר השיח ופעולות הזיכרון, ולחשוב עמם על מידת המעורבות של ילדם בשיח ועל האופן בו ילדם יחוש מוגן. חשוב להעביר לתלמידים ולהורים **מסר של בחירה** כדי לאפשר להם לחוש מוגנים ובעלי יכולת השפעה.

איזון פעולות ומסרים

חשוב לא להפגיש את התלמידים עם עומס מידע, להימנע מרצף של פעילויות או סיפורים שעלולים ליצור הצפה. לשם כך נבחן היטב את התכנים שאנו מביאים ונמנע משימוש בסרטונים או תמונות שאינם תואמי גיל. נשתדל לשזור בשיח סיפורי פעולה, תקווה וחוסן

אוורור והפגה

מומלץ לשלב בפעילות הכיתתית משימות יצירה והבעה.

תכנון מוקדם

חשוב לתכנן מבעוד מועד את השיחה כדי לוודא מוגנות.

חשוב לפעול על פי הנחיות חוזר מנכ"ל יום הזיכרון הלאומי לאירועי שבעה באוקטובר 2023 ומלחמת התקומה.

עקרונות בניהול השיח החינוכי

שיח חינוכי

שיח פשוט, מורה ותלמידים, פרטני או כיתתי, ככלי חינוכי. שיח אנושי שמאפשר להיות יחד ובעת הצורך לאתר קושי או מצוקה, כמו גם מוקדי חוסן כיתתיים ו/או אישיים.

שיח רגשי-חברתי

מתן מקום להבעת רגשות, לתיאור מחשבות ולעיבוד החוויה האישית סביב יום השנה. חשוב לאפשר מרחב ביטוי בו התלמידים יוכלו לשזור גם ביטויי קושי וגם אמירות על חוסן ותקווה. נשאל: "מי רוצה לשתף מה הוא מרגיש? מה הוא חושב? חשוב לי לשמוע אתכם."

שיח מוגן

מרחב שיח שמאפשר ביטוי פתוח אך גם שומר על גבולות. השיח בכיתות יושפע גם מסיפורים והתייחסויות שישתפו תלמידים. במידה שתלמיד משתף בתוכן שעלול להיות קשה לשאר התלמידים, נקשיב לו ברגישות, נעצור בעדינות ונאמר לו: "תודה ששיתפת, דבריך חשובים לנו כל כך ואני אמשיך להקשיב לך בפרטיות, רק שנינו." בהמשך היום נפגש עמו ונשוחח עמו, נקשיב לדבריו ברגישות ובהתעניינות ונעזור לו לזהות מה חשוב לו שיקרה, למה הוא זקוק מאתנו ומה הוא רוצה לעשות כעת.

סיפורי התמודדות

תלמידינו מיומנים בשיח רגשי ובביטוי אישי, מתוקף מאפייני הדור ובצל ההתמודדות הארוכה שנכפתה עליהם. חשוב להקשיב להם, לתת מקום לסיפורים האישיים הקטנים והפרטיים, ואז לצאת מתוך דבריהם ולנסות להבנות יחד איתם את אוסף סיפורי ההתמודדות שלהם. נגיב ונשאל: "השיתוף האישי שלך היה משמעותי לנו מאוד, למדנו ממנו על כוחות עצומים, איזו דרך התמודדות אפשר ללמוד מהסיפור?"

שפה משותפת

כחלק מהפתיחות למגוון הקולות חשוב לזהות גם את המשותף והמחבר. לזהות את ה"ביחד" שלנו ולנסות ליצור סיפור כיתתי משותף. למצוא קו מחבר בתוך המגוון והמנעד. כגון "אצלנו בכיתה..."

תפקידה של התקווה

בשיח על אודות הזיכרון חשוב לשזור ביטויי תקווה, אור וצמיחה כפרטים וככיתה, ולעזור לתלמידים לפתח עמדות אישיות של תקווה וערבות הדדית. נזמין את התלמידים לבטא תקווה לעתיד טוב יותר. נשאל: "מי רוצה לשתף במשהו טוב שהוא מקווה שיקרה בכיתה, בבית הספר או במדינה?" "מי רוצה לספר כיצד במשפחה שלו או בקהילה עוזרים זה לזה בעת הצורך?"

שיתוף ופנייה לעזרה

שיח רגשי-חברתי ביום כה משמעותי מעביר מסר של שיתוף ואכפתיות ומתוך כך תורם לחיזוק הלכידות החברתית. בתוך השיח חשוב לשזור, כתמיד, את המסר שהכיתה שלנו היא קבוצת שייכות ותמיכה שמסייעת לכל חבר וחברה, בכל עת. על מנת לפתח בקרב התלמידים מודעות למשאבי התמיכה הזמינים להם בסביבתם נדגיש את חשיבות השיתוף והפניה לעזרה העת הצורך, ונחשוב יחד עימם על הכתובות אליהן הם יכולים לפנות בעת הצורך, לשתף ולבקש עזרה. נשאל את התלמידים: "את מי אפשר לשתף כשעולות בנו שאלות, כשאנחנו דואגים או כשיש לנו בעיות? מדוע חשוב לשתף את המורים ואת ההורים ואיך הם יכולים לעזור לנו?"

לאורך השיחה נשים לב לתלמידים שיביעו קושי או בהתנהגותם (תלמיד שיוצא במהלך הפעילות, מתנתק, צוחק באופן לא מותאם, נעשה שקט מאוד או מביע התנגדות). למענם נשקול למתן את מידת העיסוק בנושא כך שיחושו מוגנים. בסוף השיחה נפנה אליהם, נקשיב להם ונשהה עימם. בהמשך נעדכן את היועצת והפסיכולוגית ואף את הוריהם.

לסיום השיח והפעילות חשוב תמיד לחבר את לכוחות, לשייכות וליכולת להשפיע, ולשאול: "מה מחזק אותנו ואת מי שסביבנו בכיתה, בבית הספר, במשפחה ובקהילה, ומה אנחנו יכולים לעשות למענם?"

נשות ואנשי חינוך יקרים – השיחות הכיתתיות והאישיות שאתם מנהלים עם תלמידיכם מלמדות אותם שתמיד יש מי שמקשיב להם, מלווה אותם ועוזר להם.

כמו תמיד – היועצת, הפסיכולוגית והנהלת בית הספר זמינים לכם, ובעת הצורך אפשר לפנות לשירות הפסיכולוגי חינוכי ביישוב או להתקשר 6312* למוקד הסיוע הרגשי "קול לכולם" של משרד החינוך אשר מציע תמיכה רגשית - חברתית לתלמידים, להורים ולנשות ואנשי החינוך.

בתפילה לשלום כוחות הביטחון, להחלמת הפצועים בגוף ובנפש,

ובתקווה לימים של ביטחון, יציבות ושלווה.

"יש שעה רוחשת חשך אך יש שחר והילה" (אנדד אלרן ז"ל, בן קיבוץ באריי)